

siger Danmark?». Den bragte, systematisk ordnet og – efter tidens stil – fik opsat en samling citater fra tidens litteratur og presse, der samlet skulle give en karakteristik af synspunkter i Danmark. Den nu foreliggende bog minder i meget om den samtidige bog. I visse retninger har den sidste mere end den nye bog, som til gengæld kan høste fordel af det historiske perspektiv.

Bogen er i vid udstrækning citater og billeder af aviser, tidsskrifter og tryksager, som er sammenkædet med forfatterens tekst. Den begynder med krisen og tager derefter 10 emner op; arbejdsløsheden, landbruget, kommunisterne, antidemokratiske tendenser, forsvar for demokratiet, emigranterne, Sønderjylland, kirke og højskole, »idealister og sværmere« samt angsten for Tyskland. Det er således kun enkelte træk og tendenser, der er taget frem, og bogens titel virker derfor noget prætentios; farligt bliver det også, fordi det giver et falsk billede af tiåret. Det falske ligger dels i, at en række tendenser, også iøjnefaldende, er uomtalte, dels i, at bogen efterlader et indtryk af en befolkning i stadig engagement snart for et, snart for et andet problem. Det var ingenlunde tilfældet; umådelig meget i dagligdagen og for de fleste mennesker var en fortsættelse af de foregående årtier og meget af det, der har nedfældet sig i bogen, var formentlig kun 1930'erne for visse københavnske kredse samt for en del gymnasiaster og højskolefolk.

Disse bemærkninger skal imidlertid ikke fratage bogen dens fortjenester: den fremlægger i populær form en række karakteristiske af perioden, som er ganske udmærkede. Mange, der kender perioden, vil glæde sig over at møde den igen på denne måde. For en noget yngre generation

vil den være en god introduktion, og for den, der underviser i historie, vil der være meget at hente til brug i undervisningen.

Vagn Dybdahl

A. S. Kan: Vnjesnaja politika skandinavskich stran v gody vtoroj mirovoj vojny (De skandinaviske landes udenrigspolitik under Den anden Verdenskrig). (izdatel'stvo »Nauka«, Moskva, 1967). 456 s.

Der er i Sovjetunionen en ikke ringe interesse for de nordiske landes historie, hvilket efter Den anden Verdenskrig har givet sig udslag i oprettelsen af særlige institutter for nordisk historie ved flere universiteter og i udgivelsen af et tidsskrift »Skandinavskij sbornik«, som udelukkende beskæftiger sig med skandinaviske emner. A. S. Kan, der er videnskabelig seniormedarbejder ved Institutet for almindelig Historie under Sovjetunionens Videnskabsakademi, har specialiseret sig i de skandinaviske landes nyeste historie og har tidligere vist sin fortrolighed med emnet i en række anmeldelser, artikler og bidrag til tidsskrifter og antologier. I 1966 erhvervede han doktorgraden for en afhandling om de skandinaviske landes udenrigspolitik under Den anden Verdenskrig, og det er tilsyneladende disputatsen, der nu er blevet udsendt som led i en serie om krigen 1940–1945.

Ifølge bogens indledning har formålet været 1) at undersøge de skandinaviske regeringers diplomatiske aktivitet og militærpolitik under krigens forskellige faser, 2) at demonstrere Sovjetunionens politik i Skandinavien og 3) at gendrive »reaktionære« forestillinger om Nordeuropas internationale relationers historie.

Som grundlag for fremstillingen har tjent dels skandinaviske, engelske, amerikanske og sovjetiske aktpublikationer, dels eksisterende fremstillinger samt utrykte kilder fra et par sovjetiske arkiver. (At dømmet efter litteraturlisten har Kan også studeret adskillige af Lenins afhandlinger, selv om disse i flg. sagens natur må være skrevet mindst en snes år før den af forfatteren behandlede periode). M. h. t. de eksisterende fremstillinger beklager Kan, at størsteparten af disse er af »borgerlig-reformistisk« tendens: de fortier regeringernes utilbørlige handlinger og betragter udenrigspolitikken løsrevet fra indenrigspolitikken og uden at anlægge et klassesyndspunkt.

Det er anmelderens opfattelse, at man i det store og hele må gratulere sovjetisk historieskrivning med Kans arbejde, der former sig som en vel-disponeret, parallel fremstilling af de skandinaviske staters stilling i det europæiske statssystem med særlig vægt på en analyse af det konkrete indhold af den neutralitet, som var disse staters erklærede politiske mål; men som det kun lykkedes Sverige (formelt) at opretholde i hele den behandlede periode. Der vil selvfølgelig altid være punkter, der kan rettes indvendinger imod. Man savner f. eks. en nærmere overvejelse af pressens funktion – både i Sovjetunionen og i de skandinaviske lande – når der så ofte som her refereres til aviser og tidsskrifter som belæg snart for regeringssyndspunkter, snart for offentlighedens mening, snart for blot pressens egen opfattelse. Man kan også pege på modsigelser i fremstillingen, f. eks. når Kan på den ene side indrømmer, at den danske »kollaborationistiske« regerings officielle politik nød udbredt støtte, også blandt »en betydelig del af masserne« (p.

430), mens det samtidig hedder om Frihedsrådet, at det realiserede »folkets udenrigspolitiske higen« (p. 429). Begrebet »folket« er i øvrigt ikke nogen veldefineret størrelse, men anvendes ikke desto mindre hyppigt.

Desværre har Kan ikke kunnet kigge ret dybt i de sovjetiske arkiver, han har haft adgang til – et forhold han også selv beklager – og det er således ikke afgørende nye oplysninger om forholdet Skandinavien-Sovjetunionen, han kan bringe. Kans konklusion (pp. 427 ff.) er, at den skandinaviske neutralitetspolitik var yderst rummelig og omfangsrig i sit indhold, og at den var underkastet betydelige ændringer i den her behandlede periode. De skandinaviske regeringer havde trods stormagternes afgørende indflydelse et vist spillerum og kan ikke fritages for deres ansvar for den førte politik. (Kan har andetsteds karakteriseret den danske udenrigspolitik som antinational). De spillede en betydelig rolle ved undergravningen af den kollektive sikkerhedspolitik, som Sovjetunionen var talsmand for. Danmarks politik udviklede sig fra at være pro-tysk neutral over en stadig udhuling af neutraliteten i perioden 1940–43 til en aktivt kæmpende under Frihedsrådets ledelse. Som resultat af krigens erfaringer nævner Kan bevidstheden om det nødvendige i en kraftig styrkelse af det nationale forsvar og forkastelse af isolationismen og passiviteten samt forbedring af forholdet til Sovjet og de herskende kredses endnu stærkere orientering mod Storbritannien og USA. Tilbage fra førkrigstiden blev kun en afvisning af deltagelse i stormagtsblokke.

I indledningen skriver Kan, at studiet af Den anden Verdenskrig har såvel videnskabelig som praktisk betydning, og det er vel bl. a. for at

demonstrere sit værks betydning i sidste henseende, at føderationen til slut foretager en politisk vurdering af de skandinaviske states udenrigspolitik i tiden før, under og efter krigen ud fra kriteriet: har neutralitetspolitikken gavnnet eller skadet »folkenes kamp mod fascismen« og »kampen for international afspænding«. Også hvad dette angår udmærker værket sig ved, at forfatteren forsøger at holde det videnskabelige (erkendelsesmæssige) og det politisk brugbare adskilt.

Bogen er forsynet med personregister; men man savner en forkortelsesliste i tilknytning til litteraturfortegnelsen.

Bent Jensen

Chr. V. Bruun: Danske uniformer. 1845 og 1850. (Forlaget ZAC, fotooptryk 1968). 54 plancher + 50 tekstsider.

Genudgivelsen af Chr. V. Bruuns store uniformsværk er hermed afsluttet. De to bind, der her er slået sammen, gengiver uniformerne efter hørordningerne af henholdsvis 1842 og 1848. Bindet slutter med kortfattede kommentarer og farvebeskrivelser til alle værkets illustrationer.

Vagn Dybdahl

Budde-Lund: Håndskydevåbnenes historie fra krudtets opfindelse og indtil udgangen 1853. 1855. (Forlaget Zac, fotooptryk 1968). 189 s.

Budde-Lunds gamle, men udmærkede bog er her udgivet i fotooptryk. Udgivelsen tager vel nærmest sigte på samlere; men det havde alligevel været rimeligt at indsætte nogle sider om forfatterens levned og forudsætninger. Christopher Budde-Lund, en

af treårskrigen hælter, havde nemlig en omfattende indsigt i emnet også praktisk fra tjeneste ved geværfabrikken i Hellebæk. Til dette kommer, at bogens skildringer af produktionen ved en række udenlandske fabrikker bygger på selvsyn fra en udenlandsrejse, som han i 1854 foretog med offentlig støtte. Bortset fra selve beskrivelsen af skydevåbnene rummer bogen derfor også et godt kildestof til teknikerhistorien.

Vagn Dybdahl

Knud Voss: Guldalderens malerkunst. (Nyt Nordisk Forlag, 1968). 254 s.

Det er en lidt fordringsfuld titel, dr. Knud Voss har givet sin nye bog. Uden at det er bebudet i forordet, viser det sig nemlig efterhånden, at bogens emne er enkelte guldaldermalere betragtet som arkitekturalere. Det er – efter en optakt om Abildgaard – Eckersberg, Købke, Constantin Hansen, Jørgen Roed og Rørbye; i en epilog omtales enkelte andre kunstnere, hvis indsats i arkitekturmaleriet ikke var så omfattende.

De danske malere er betragtet ret isoleret. Det er måske nok rimeligt i en ren kunstnerisk vurdering; men for en historiker virker det noget ejendommeligt således at løsrive dem fra deres forbindelser og påvirkninger. Til gengæld er der meget fortjenstfuldt på en udmærket måde redegjort for værkernes tilblivelsesproces, vel det mest nye i værket. Det er i øvrigt velskrevet, selv om enkelte intetsigende karakteristikker (som f. eks. »charmerende«) smutter imellem. For historikeren giver den synsvinkel, dr. Voss betragter guldaldermalieret under, ofte nye indtryk af disse kunstnere. Illustrationerne er mange og gode.

Vagn Dybdahl